

IASWECE
(TARPTAUTINĖ ŠTAINERIO / VALDORFO ANKSTYVOSIOS VAIKYSTĖS
PEDAGOGIKOS ASOCIACIJA)

kartu su

LVVPIA
(LIETUVOS VALDORFO VAIKYSTĖS PEDAGOGIKOS INICIATYVŲ ASOCIACIJA)

Rasa Markevičienė

Lietuvių liaudies rateliai ir žaidimai Valdorfo darželyje

Baigiamasis darbas

Tęstinės studijos ikimokyklinės ir priešmokyklinės Valdorfo pedagogikos specializacijai įgyti
2020–2024 m. kursas

Kaunas / Vilnius, 2024

TURINYS

IVADAS	3
1. LIETUVIŲ LIAUDIES VAIKŲ FOLKLORAS	4
1.1. Vaikams skirtas folkloras	4
1.2. Vaikų atliekamas folkloras	5
2. VALDORFO PEDAGOGIKOS PIRMOJO SEPTYNMEČIO UGDYMO YPATUMAI	7
3. LIETUVIŲ LIAUDIES RATELIŲ IR ŽAIDIMŲ SVARBA VALDORFO DARŽELYJE	10
3.1. Metų rato žaidimai	10
3.2. Pasikartojimai, ritmas, kalba, kvėpavimas, mąstymas “atgal” rateliuose, žaidimuose ir kumuliatyvinėse dainose	13
3.3. Ratelių ir žaidimų formos	15
3.4. Socialumas, pojūčiai ir temperamentas rateliuose ir žaidimuose	16
3.5. Lietuvių liaudies dainelės pentatoninėje dermėje	19
4. IŠVADOS	20
REFLEKSIJA	21
LITERATŪRA	22
1 priedas LIETUVIŲ LIAUDIES RATELIŲ IR ŽAIDIMŲ VALDORFO DARŽELYJE RINKINYS	24

IVADAS

Aktualumas. Kai šiandien mus supa skaitmeninių technologijų pasaulis – pats laikas atsigręžti į mūsų prigimtinę kultūrą ir įgalinti rankas ir kojas (tą kviečia daryti Valdorfo pedagogika). Folkloras – tinkama veikla.

Kiekviena tauta turi savo intonaciją – intonacinį garsų skambesį, balsių-priebalsių dermę. Pasaulio tautos kaip instrumentai orkestre skamba kiekvienas savo garsu. Svarbu gebėti teisingai atlikti savo partiją, kad derėtų su pasauliu. Tik tuomet suskambės harmonija. Lietuvių tauta ne išimtis – mes esame dalis pasaulio. Todėl svarbu puoselėti savo protėvių paliktas garsų ir judesių dermes, kad galėtume semtis patirties ir išminties. Gyvai iš lūpų į lūpas perduodamos svarbiausios žmogaus tautinės kultūros vertybės.

Mūsų senieji filosofai Vydūnas, Antanas Maceina, tautiškumo šalininkai, taip pat dažnai kalba apie jaunimo auklėjimą puoselėjant tautiškumą ir folklorą. „Kiekviena tauta turi tik jai būdingą dvasinį fondą, kurio vienas iš elementų yra kalbos ir etnomuzikos melodinė-intonacinė sistema. Ją vaikas paveldi ir toliau perduoda kaip genuose užkoduotą informaciją. Girdėdamas sau artimą intonacinį lauką, vaikas jautriai į jį reaguoja“ (M. Jonilienė 2003).

Susipažinę su protėvių kūryba (pasakomis, dainomis, rateliais, žaidimais) per simbolius ir kodus vaikai mokosi suvokti dorovę, grožį, meilę, gėrį ir dėkingumą.

Tikslas – parengti lietuvių liaudies žaidimų ir ratelių rinkinį, tinkantį Valdorfo darželiui.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti lietuvių liaudies vaikų folkloro rūšis.
2. Išanalizuoti Valdorfo pedagogikos pirmojo septynmečio ugdymo ypatumus.
3. Nagrinėti lietuvių liaudies ratelių ir žaidimų svarbą Valdorfo darželyje.
4. Parengti lietuvių liaudies ratelių ir žaidimų rinkinį Valdorfo darželiui.

1. LIETUVIŲ LIAUDIES VAIKŲ FOLKLORAS

Folkloras (angl. *folklore* < *folk* – liaudis + *lore* – išmintis) – meninė liaudies kūryba, kuri apima liaudies žodžio meną, muziką, choreografiją, teatrą. Kartais priskiriama ir liaudies architektūrai bei dailei.

Vaikų folkloras – tai suaugusiųjų sukurti vokalinio folkloro kūriniai vaikams arba pačių vaikų kūryba. Šias dainas atlieka ir suaugusieji, ir vaikai.

Lietuvių folkloristikoje vaikų folkloras apibrėžiamas kaip vaikų dainos. Vaikų dainas, skirtingas savo kilme, atlikimo pobūdžiu ir apimtimi, vienija jų dinamiškumas ir pasaulio matymas vaiko akimis.

Vaikų folklorą galima skirti į dvi dalis: vaikams skirtas folklorinis repertuaras ir vaikų atliekamas folkloras.

Vaikams skirto folkloro rūšys: lopšinės, kykavimai, žaidinimai – labai svarbi vaikų auklėjimo dalis. Šiek tiek plačiau apžvelkime šias rūšis.

1.1. Vaikams skirtas folkloras

Lopšinė – nedidelės apimties ramios nuotaikos vokalinis (rečiau instrumentinis) kūrinys. Šis sinkretinis žanras jungia žodį, judesį ir muziką. Jam būdinga lėtas tempas, ramus ritmas, tolygi, monotoniška siauros apimties melodija. Vyrauja 6/8, 2/4 metrai. Tai trumpos motinų arba auklių sukurtos dainelės kūdikiams raminti arba migdyti. Jas sudaro trumpas prasminis tekstas (siužetuose dažnai apdainuojami gyvūnai: katinėlis, zuikis, pelytė) ir priedainis (pvz., „a-a-a“, „čiūčia – liūlia“, „lylia lylia“ ir pan.), gausu įvairių malonybinių žodelių; tematika nesudėtinga. Būdingas melodijos, judesio ir poetinio teksto sinkretiškumas. Lietuvių lopšinėms giminingos gudų, latvių, ukrainiečių, rusų lopšinės. (3)

Žaidinimai – maži vokaliniai kūriniai – mylavimai, kykavimai, maldymai, juokinimai. Jie skirti vaikams, pradedantiems tarti žodžius ir jau bandantiems vaikščioti. Žaidinimai, kuriami ir atliekami suaugusiųjų, atlieka vaikų ramino funkciją. Nuo žaidimų skiriasi tuo, kad vaikai žaidžia ne patys, o juos žaidina suaugusieji. Žaidinimų tekste gausu veiksmažodžių, jaustukų, ištiktukų, žodžių pakartojimų, veiksmų išskaičiavimų, klausimų–atsakymų, būdinga žaismingas stilius, gyvūnų įsmeninimas. Žaidinimų, kitaip nei lopšinių, tekstas įvairesnis, lankstesnis, dažnai judesiais imituojamas jojimas, pyragų kepimas, ėjimas ir kita. Yra dainuojamų, rečituojamų arba tik šiek tiek skanduojant pasakojamų kūrinėlių bei kūrinų, kurių dalys pakaitomis dainuojamos, rečituojamos arba

kalbamos (pvz.: „virė virė košė“, „gydu gydu“, „kėku kėku“, „dili dili“, „opa opa“, „gva, gva“). (2)

Žaidinimų paskirtis – lavinti vaiko fizinės ir psichinės galias. Gali būti žaidžiama su vaiko pirštais, rankomis, jis supamas ant kojos, sodinamas ant kelių ir „dzigdzenamas“, myluojamas, glostomas.

Folklorinis repertuaras skirtas vaikams yra labai svarbus vaiko vystymuisi. Galbūt vaikas lopšinių ir žaidinimų neprisimins, bet jų pagalba formuojama vaiko pasaulėgirda. Kūdikis girdėdamas savo mamos ir tėčio balsą, patiria pirmines intonacijas. Nuolat klausantis kalbėjimo ar dainavimo jos nugula į kūdikio pasąmonę. (4, psl. 14)

1.2. Vaikų atliekamas folkloras

Gamtos garsų pamėgdžiojimas

Pirmieji garsai (ne verksmas), kuriuos skleidžia kūdikis, vadiname gugavimu. Visame pasaulyje kūdikiai guguoja vienodai, tačiau girdėdami savo tėvų kalbą, dainas ar tiesiog balsą – mėgdžiojant tuos garsus įgyja būtent savo kraštui, jo kalbai būdingą skambesį. (20)

Augdamas vaikas ima atskirti gamtos garsus: paukščiai, varlės, žiogai, kurių skleidžiami garsai labai skirtingi. Kūdikio klausai atsiveria plati intonacinė gama – nuo aukščiausių garsų iki labai žemų. Mėgdžiojimui atsiveria visas pasaulis. Tai leidžia vaikui atverti savo balsą, išlaisvinti jį. Dvejų, trejų metų vaikas puikiai kartoja tuos garsus. Naudoja šūksnius, ūkavimus – tai atpalaiduoja balsą, lavina kūrybiškumą, improvizaciją. (15)

Gyvūnijų apdainavimai

Tai dainelės apie naminius ir laukinius gyvūnus bei paukščius. Jos labai nevienodos: vienos labai trumpai nusakoma situacija ar įvykis, kitose nuosekliai išdainuojama kokia nors ilga istorija. Populiarūs veikėjai: ožys, kiškis, žvirblis, varna, pelėda, gervė, uodas, kuisys ir kt. Pasakojama apie gyvulių ir paukščių atliekamus darbus, nuotykius, pramogas, kai pasaulis ar įvykiai tarsi apverčiami aukštyn kojomis. (4, psl. 14)

Piemenų erziniai, raliavimai

Erzinimai – trumpi eiliuoti kūrinėliai, sukurti pačių vaikų. Paaugliai seniau piemenaudavo, tad šie kūrinėliai priskiriami piemenims. Jie mėgo prasimanyti visokių išdaigų, taip pat vieni kitus šiurkščiai pašiepti. Šie tekstai yra būtinai nukreipti į erzinamąjį ir palydimi atitinkamais paniekinamais gestais. (4, psl. 15)

Raliavimai – lietuvių liaudies vaikų ganymo dainos. Atliekamos solo, dažniausiai rečitavimu (rečitatyvas) arba lamzdeliu, birbyne, liežuvėliniu ožragiu. Vokaliniais raliavimams būdinga garsažodžiai (pvz.: „ralio“, „rido“, „lido“, „ėdro“, „bambralio“, „ėdralio“, „generalia“, „gulioryčio“), improvizacija, lyriškumas, gaudžios, kartais giedrios nuotaikos. Raliavimuose atsispindi kaimo socialiniai santykiai (piemenų gyvenimas, našlaičių dalia), tikėjimas magine žodžio galia. Melodijos vienbalsės, trumpos, siaurės tonų apimties, pagrįstos mažosios arba didžiosios tercijos, intonacijomis; dažnai baigiamos nuūkimais. (25)

Rateliai ir žaidimai

Senų senovėje žaidimai ir šokiai buvo labai rimtas dalykas. Juos kūrė ir žaidė daugiausia suaugusieji. Žaidimai ir šokiai lydėjo pačius svarbiausius gyvenimo įvykius, buvo sudėtinė apeigų bei papročių dalis. Tie žaidimai iš šokiai neva turėję stebuklingą galią: jie privalėję užtikrinti laimingą jaunavedžių gyvenimą, gerą derlių ir visa kita, kas žmonėms atneša laimę ir gerovę. Ilgainiui žmonės nustojo tikėti žaidimų galia, ir jie liko pasilinksminimų, laisvalaikio praleidimo priemone. Yra daug aprašymų, kaip žaisdavo vaikai ir jaunimas XIX–XX amžiuose. Smagūs ir įvairūs žaidimai užsiliko iki šių dienų ir neprarado savo vertės. Žaidimai žaidžiami dainuojant ilgesnes melodijas ir atliekant tam tikrus judesius. Kai kuriuose žaidimuose vyrauja ilgi veikėjų pokalbiai, ginčai. Dar kituose iškeliamos tam tikros sąlygos, kurių žaidėjai turi laikytis.

Žaidimai ugdo savitvardą, suvaldo minėtus instinktus, ugdo visuomeniškumą, todėl jie turi ir etinę vertę. „Vaikui žaidimas yra būtinas kaip maistas, jis jam suteikia gyvenimo džiaugsmo, be žaidimų vaikas negali normaliai vystytis kaip asmenybė.“ (7, psl. 6)

2. VALDORFO PEDAGOGIKOS PIRMOJO SEPTYNMEČIO UGDYMO YPATUMAI

„Yra keletas požiūrių į vaiką. Vieni teigia, kad tai švarus lapas. Ši samprata skatina kuo daugiau jame prirašyti. Valdorfo pedagogikai vaikas – tai augalas. Žmogaus gyvenimas iš tiesų panašus į augalo. Ankstyvoji vaikystė – gležnas daigelis, kurio viduje jau slypi žmogaus esmė. Ji dar tik nujaučiama, tik laikui bėgant išsiskleisianti, bet jau veikia formuodama kūną, kuris ateityje padės pilnai atsiskleisti asmenybei.“ (9, psl. 4)

Vaikas iki 7 metų ugdosi per **pavyzdį, mėgdžiodamas**. Mažas vaikas „sugeria“ visą aplinką, kuri jį supa. Viskas kaip mes elgiamės ir ką darome atsispindės vaiko elgesyje. Darželio auklėtojos uždavinys – rodyti gerą pavyzdį. Ir ne tik veiksmuose – reikia gebėti būti pavyzdžiu ir mintimis. Tik nuoširdūs ir teisingi suaugusio žmogaus veiksmai ir mintys yra verti mažo vaiko pamėgdžiojimo. Nurodymai netinka. Tai jau auklėjimo metodas, paremtas autoritetu. Jis tinka tik antrame septynmetyje.

„Vaikas bus socialus, jei jo aplinka yra padori ir atlaidi. Jis augs sąžiningas ir teisingas, jei aplink klestės sąžiningumas ir teisingumas. Mes galime sulaukti norimo rezultato, tikrai patys tinkamai besielgdami.“ (9, psl. 12)

„Valdorfo pedagogika, atsižvelgdama į fizinius ir psichinius vystymosi procesus, skatina vaiko brendimą tinkamu laiku ir tinkamoje erdvėje. Todėl ji yra griežtai nusistačiusi prieš per ankstyvą vienpusį ir kenksmingą mokymą. Ji siekia, kad vaiko kūnas, siela, dvasia vystytųsi nuosekliai ir rengtųsi ateičiai.“ (10, psl. 13)

Pirmaisiais gyvenimo metais vyksta intensyvus **fizinio kūno auginimas**. Daug dėmesio skiriama vaiko judėjimui – žygiams į mišką, rato žaidimams, darbams ir žaidimams lauke. Todėl stengiamės neapkrauti vaiko mąstymą žadinančiomis veiklomis. Skatiname judėjimą, žaidimus. „Vengiant apkrauti darželinuko atmintį skaitymu ir rašymu, tausojamos jėgos ateičiai“ (9, psl. 13). Mažas vaikas – valios žmogus. Pirma – valia (norai), po to jausmai, tik tada mąstymas. Pvz., auklėtoja ištraukia kažką iš kišenės ir sako – ką aš atsinešiau. Pirma, kas įvyksta – visi vaikai atbėga prie auklėtojos – veikia per judesį, po to nustemba, kaip gražu ir kalba, kas jau yra matęs šį daiktą ir pan. Pirmiausia veikia, tik po to galvoja, ką padarė. Suaugusiam viskas atvirkščiai. Suaugęs pirma pagalvotų: „Ar čia man sako?“ arba: „Kišenėj negali būti nieko ypatingo, koks niekutis gal“. Tik tada – prieis arčiau, arba palauks, kol tą daiktą atneš jam arčiau. Atmintis veikia panašiai – suaugusiam pirmiausia per sąmoningumą – mes norime kažką atsiminti ir atsimename – pvz., aš žinau, ką valgiau vakar pietums. Tiesiog, atsimenu. Vaiko gi atmintį gali pažadinti kažkas iš išorės. Aš pradėdau vardyti, ką valgiau pietums vakar – tik tada vaikas sužadina prisiminimus apie tai, ką jis valgė – pirmiausia kyla vaizdiniai. Tik šeštaisiais gyvenimo metais matome, kaip prabunda vaiko

mąstymas, ilgalaikė atmintis. Jis gerai pamena, kas buvo savaitgalį ar per praėjusias šventes ar pan.

„Vaikas pradeda pažinti pasaulį per *pojūčius*. Aristotelis nurodė penkis, šiuolaikinis mokslas aprašo septynis-aštuonius pojūčius. R. Štaineris atrado dvylika žmogaus pojūčių ir juos apibūdino.“ (10. *psl.* 135). Svarbiausi pirmojo septynmečio pojūčiai: gyvybės, arba gyvasties, pusiausvyros, lytėjimo ir judėjimo.

„Artumo ir distancijos pajautimas – esminis pojūtis socialine prasme. Keturi žemesnieji pojūčiai – kūno arba valios pojūčiai. Jie veikia pasamoningai. Labai stipriai veikia gyvenimo pradžioje.“ (22)

Gera išjaustas gyvybės pojūtis pirmame septynmetyje – antrame septynmetyje padės atpažinti tiesą per minties pojūtį. Išjaustas lytėjimo pojūtis – formuojant savęs pajautimą, o taip pat empatiškai pajusti kitą žmogų, išvelgti jo AŠ. Taigi, lytėjimo pojūtis metamorfozuoja į AŠ pojūtį. Pusiausvyros pojūtis į klausos pojūtį, kuris leidžia patirti vidinę sielos erdvę. Judėjimo pojūtis vėliau ugdo žodžio lengvumą, šiltą nuoširdų toną, lavina saviraiškos jausmą. Tai – žodžio pojūtis (12, *psl.* 262-269)

Judėjimo pojūtis, veikiantis iš valios, kai mes esame aktyvūs. Galėjimas judėti mūsų sielai suteikia džiaugsmo. Ją išlaisvina. Susikausčiusiems ir nejudriems žmonėms sunku pažinti džiaugsmą (26). Mažam vaikui būdingas noras judėti, ramiai sėdėti – sunku.

E. M. Grunelius knygoje „Ankstyvosios vaikystės pedagogika. Valdorfo vaikų darželis“ mini temperamentų ir vaiko individualumo stebėjimo svarbą žaidžiant laisvus žaidimus. Cituoja R. Štainerį: „Stebėdami laisvą vaikų žaidimą, matome temperamento pradus. Paprastai manoma, kad flegmatiką vaiką reikia skatinti judriai veiklai, o uždara, į melancholiją linkstantį vaiką (nors tikros melancholijos vaikystėje dar nėra, tėra tik polinkis į ją), norime pagyvinti, linksminti. Tačiau tai neteisinga. Atvirkščiai, reikia suvokti pagrindinius vaiko temperamento bruožus, lėtumą ar judrumą ir prie jo derinti žaidimą.(...) Galima tikrai pamažu, vos pastebimai keisti tempą.“ (9. *psl.* 24) Tai tinka ir organizuotiems rateliams ir žaidimams.

Visas ugdymas remiasi *ritmu*. Valdorfo pedagogikoje ritmas užima labai svarbią vietą. Padeda vaikams harmoningai vystytis, išlaikyti vidinę pusiausvyrą. Taip pat padeda formuoti gerus įpročius (valytis dantis, anksti eiti miegoti ir t.t.).(21) Tai stiprina valią.

R. Štaineris sako „Stiprios valios pamatas klojamas per pirmuosius septynis gyvenimo metus, nes tokios valios atrama yra gerai išsivystęs fizinis kūnas.“ (9. *psl.* 35)

Pirmuosius devynerius metus vaikui derėtų klausytis *pentatoninės dermės*. Pentatonika – muzikinių garsų sistema, pagrįsta penkiais įvairaus aukščio garsais. Tai penkių

laipsnių dermė, kurią sudaro penkios grynios kvintos, išdėstytos vienoje oktavoje dviejų trichordų pavidalu. Pentatonika gali būti anhemitoninė ir hemitoninė. (27)

Valdorfo pedagogikoje naudojama anhemitoninė pentatonika – pentatonika, neturinti pustonių. Pirmajame septynmetyje vaikas tarsi „gyvena“ kvintos intervale, tad R. Štaineris pataria muzikinį ugdymą pradėti pentatoninėje dermėje. Vaiko sielai tuo metu reikalingi išgyvenimai, kuriuos teikia pentatoninė dermė. Vaikas tarsi paskęsta dermės garsuose.

Pentatoninė dermė paplitusi visame pasaulyje – tai pirmykštės, primityviosios muzikos dermė. Ši dermė taip pat pasitaiko Rytų Lietuvos vienbalėje liaudies melodijose. Dažniausiai jos siauros apimties, ramios, yra švelniai liūdnos. (13. psl. 6)

3. LIETUVIŲ LIAUDIES RATELIŲ IR ŽAIDIMŲ SVARBA VALDORFO DARŽELYJE

Daug folklorinių ratelių ir žaidimų skirti pradinių klasių vaikams, bet penkiamečiai ir šešiamečiai jau gali juos žaisti. Į šį procesą auklėtojai tenka pažvelgti kūrybiškai. Taisyklės galima supaprastinti. Auklėtoja visada dalyvauja žaidimuose, todėl ir vadovauja, kada ir kas bėga, kas veja, lanksčiai žiūrint į nedrąsius ar mažuosius vaikus. Dažniausiai šie vaikai būna stebėtojai. Tai būdinga trimečiams. Bet keturmečiai ir penkiamečiai žaidžiant nebe pirmą kartą įsidrąsina ir prisijungia prie vyriausiųjų.

Patartina kuo mažiau adaptuoti ar kišti į liaudies kūrybą. Ten sudėti kodai ir simboliai gali išsikreipti. Kai kuriuos tekstus paaiškinti arba suprasti nėra paprasta („Bobute senute, kas tave bara, sukykis, sukykis, sukykis viena“). Kai kurie žodžiai skamba kaip burtažodžiai ar užkalbėjimai („Esu dailiai išmokyta, moku gražiai austi. Pykšt pokšt, tapu tapu, pupu pupu, klepu klepu“).

3.1. Metų rato žaidimai

Nuo senų senovės lietuviams būdinga gerbti gamtą, ją sudvasinti. Folkloras kaip tiltas, jungia žmogų su gyvenimo ciklais, gamta ir bendruomene. Valdorfo darželyje esame pratę gyventi nuo šventės iki šventės ir išgyventi visą metų visumos vaizdą. Per kalendorines šventes (skirtingai nei per asmenines šeimos šventes, tokias, kaip gimtadienis), pagerbiama tai, kas bendra daugeliui žmonių. Tai pakeliama virš asmeniškumo. Tokį patį išgyvenimą padeda pajusti ir paveldėtos tradicijos. Žaidimai, dainos, atspindi šventes, bei esamą gamtos būseną. Jei žaidime sėjama – tai pavasario ratelis arba žaidimas („Pasėjau dobilėlį“, „Pasėjau žilvitį“, „Sėjau rūtą“).

Dobilas

Pasėjau dobilėlį, ant aukštojo kalnelio.

Pasėjau žalialapį ant aukštojo kalnelio. / Dainuojame eidami ratu susikabinę rankomis.

Dobilo žali lapai, dobilėlio trys lapeliai. / Pirmam takte treptelime koja ir einame visi vienu metu į vidurį.

Dobil dobil dobilio, žirgelius ganysim. / Traukdamiesi atbuli išdidiname ratą. Antrame ir sekančiuose dainuojame – ***išdygo dobilėlis, užaugo dobilėlis, pražydo dobilėlis.***

„Dobilo“ žaidimą galima žaisti ir rudenį, tik dainuojame – užaugo, nupjoviau, parvežiau...

Jei žaidimo tekstas apie gėles, tekantį vandenį, saulutę – tai vasaros laikui tinkantis žaidimas. (Pvz.: „Radastėlės vidury“, „Upytėlė teka“, „Avietėlė šalia kelio žydėjo žydėjo“).

Radastėlės vidury

Radastėlės vidury vidury vidury,

Bijūnėliai pakrašty pakrašty pakrašty. / Lengvu žingsniu einame ratu susikibę rankomis.

Suk baltą suk raudoną, kad širdelei būt malonu / Dainuojame du kartus. Vyresni vaikai pasileidžia ir po du sukasi „po ranka“, mažiukai su auklėtojomis daro mažus ratukus ir sukasi susikabinę.

Jei žaidimo tekstas apie grybus ar derliaus nuėmimą – tai rudens laiko žaidimas. (Pvz.: „Kiaulė grikiuos“, „Grybų rauti“).

Kiaulė grikiuos

Kiaulė grikiuos, kiaulė grikiuos

Grikiuos ir paršiukai / stovi rateliu, nesusikabinę. Rankos ant liemens. Pašokę, pakeičia kojas, ritmingai statydami į priekį vieną – tuo pat metu kitą atgal – daro „šaudyklę“. Ir pašokę pakeičia kojas. Šią dalį dainuoja du kartus.

Viens, du, trys, keturi / keturis kartus suploja rankomis.

Grikiuos ir paršiukai / einamu žingsniu apsisuka ratu aplink save.

Šokis „Kiaulė grikiuos“ tinka ir užgavėnių laikui.

Jei žaidimo tekstas apie paukščius, tai šiltojo sezono žaidimas. Tačiau, jei tekstas apie kurapkėles (jos Lietuvoje žiemoja) ir miško žvėrelius, tada tai jau žiemos žaidimas. („Kurapkytė rugiuos“, „Kvolijosi šilo meška“, „Čiūžina lapė“). „Kurapkytė rugiuos“ laikoma Advento laikotarpio žaidimu.

Kurapkytė rugiuos rugiuos

Kurapkytė rugiuos rugiuos

O aš paskui vejuos vejuos / vaikai stovi dviem eilėm, vieni prieš kitus, o kurapkytė ir vanagėlis eina lėtai iškėlę sukabintas rankas eilėse stovintiems virš galvų.

Bėk bėk kurapkyte,

Nepagaus mažutyte. / paleidžia rankas ir vanagėlis gauda kurapkytę.

Žiemos laikotarpiu labai svarbu žaisti Advento ir Kalėdų žaidimus: „Katinas ant pečiaus tupėjo“, „Pelytė pelytė po gryčių bėgiojo“. Šie žaidimai – gaudynės, todėl labai mėgstami vaikų.

Katinas ant pečiaus sėdėjo

Katinas ant pečiaus sėdėjo,

Pelę įsikandęs turėjo / stovi ratu, petis į petį. Rankas laiko už nugaros. Vienas vaikas eina aplink ratą rankose laikydamas žiužį – skarelę ar šilko skepetą ir įduoda kažkuriam vaikui į rankas. Dainuoja dukart.

Duos duos duos skūron,

Nežiūrėdamas katron / gavęs žiužį, vaikas gauda ir „muša“ šalia stovėjusį vaiką. Šis bėga ratu. Auklėtoja pasako kuriam bėgt. Kartais tai būna ir ne šalia stovintis vaikas, jei šis nenori.

Pelytė pelytė po gryčią bėgiojo,

Pelytė pelytė po gryčią bėgiojo,

Katinas katinas ant pečiaus miegojo / visi susėdę ratu – vienoje vietoje paliekamas tarpas – išbėgti „pelei“. Vaikas-pelytė rato vidury. Vaikas-katinas stovi rato išorėje. Antroji eilutė dainuojama du kartus.

Tai negeras katinėlis pelės nepagauna / dainuojama daug kartų, kol pagauna „pelę“, arba kol auklėtoja sustabdo – abu buvo labai greiti. Galima ploti rankomis – būna dar linksmiau.

Žiedo dalinimas – labai įtraukiantis vaikus žaidimas.

Ein žiedytis per rankytes

Ein žiedytis per rankytes, per rankytes, per rankytes,

Jūs mergelės saugokitės, saugokitės, saugokitės

Pas ką žiedas apsistos, tas vidury atsistos / sėdi visi ratu. Išrinkta „pelė“ išeina už durų arba tiesiog nežiūri. Visi vaikai laiko rankas „laiveliu“, suglaudę delnus. „Žiedo dalintojas“ taip pat suglaustais delnais (ten yra „žiedas“ – tai gali būti plokščias akmenukas ar stikliukas) braukia visiems per rankas ir kažkam palieka „žiedą“.

Pele, pele, pas ką žiedas žydi. / ateina „pelė“ ir spėja, pas ką „žiedas“. Galima bandyti laikytis taisyklės, kad spėjim tris kartus. Bet mažiukams galima ir daugiau. Dideli vaikai gali „meluoti“ – šaukia – pas mane, pas mane. Bet nebūtinai.

Metų rato ritmingas tekėjimas Valdorfo darželyje, kaip ir folklore yra labai svarbus. Matydami išorėje besikeičiančią gamtą savo vidiniame pasaulyje, per žaidimus, išgyvename žemės kvėpavimą. Tam tikri žaidimai stipriai siejami su šventėmis. Adventas, kalėdos, šaltasis metų laikas – dažniausiai kambary žaidžiami rateliai. Veikėjai dažnai katinas, pelė

(„Pelytė pelytė po gryčią bėgiojo“, „Katinas ant pečiaus sėdėjo“). Šitie ir dar keletas ratelių ir žaidimų yra itin mėgstami mūsų darželio grupėje.

3.2. Pasikartojimai, ritmas, kalba, kvėpavimas, mąstymas „atgal“ rateliuose, žaidimuose ir kumuliatyvinėse dainose

Ne visi žaidimai žaidžiami organizuotai, kai kurios dainelės ar žaidybiniai elementai išdainuojami spontaniškai žaidžiant lauke, pvz.: einant į mišką ar žaidžiant kieme. Dažniausiai juose kartojasi tas pats tekstas ir tos pačios intonacijos. Tai pasitarnauja lavinant kūrybingumą (pvz.: „Barboryte lėk lėk“, „Gyvi gyvi, kas mane padėvys“, „Lijo lijo lietus, per karaliaus pietus“). Mes, suaugę, šiuos motyvus dainuojame nesąmoningai. Taip tarsi netyčia perduodamas folkloras į vaiko lūpas.

Pedagogas, muzikos vadovėlių pradinėms klasėms autorius Eirimas Velička straipsnyje „Lietuvių liaudies vaikų dainos: archainė melika“ teigia: „muzikinės archaikos tyrinėjimai muzikos didaktikos požiūriu tebėra aktualūs ir šiandien. Iš kelių garsų sudarytos siauros apimties melodijos – tai ankstyvoji vaiko melodinė patirtis, turinti lemiamos reikšmės jo vėlesniam dermės suvokimo formavimuisi. Net ir nūdienos vaikų spontaniškose muzikinėse improvizacijose nuolat galime išgirsti archajinės muzikinės kalbos reliktą.“⁽¹³⁾ Šiame straipsnyje autorius pasakoja apie atliktus tyrimus skirtingose pasaulio vietose, kaip spontaniškai vaikai improvizuoja nesudėtingas melodijas. Ir jos yra beveik identiškos. Taigi, galima teigti, kad maži vaikai visame pasaulyje ne tik vienodai piešia, bet ir kuria labai panašias melodijas.

Trimečiams ir keturmečiams ugdyti tinka vesti formulinius žaidimus su atitarimais bei pasikartojančiais motyvais („Žvirbli žvirbli, ko ko ko“, „Raganėle pamotėle, man paskolink adatėlę“). Čia daug sykių kartojasi tas pats intonacinis motyvas. O kartojant, balsas įgauna stabilumo ir ruošiasi sudėtingesniai dainavimui vyresniame amžiuje.

Daugelyje senųjų žaidimų vartojami tarmiški žodžiai, arba žodžiai, kuriuos kasdienybėje girdime labai retai: „maišas pakulinis“, „čystan vandenėlin“, „duos skūron“, „po gryčią bėgiojo“. Jie plečia vaiko žodyną. Tai tarsi žingsnis į kitų kalbų mokymąsi.

Prie kalbos reikia paminėti, kad auklėtojai svarbu mokėti aiškiai, raiškiai ir meniškai kalbėti. Bei lavinti dainuojamąjį balsą, kurį būtų lengva mėgdžioti darželinukui. Auklėtojos dainuojamasis balsas turėtų būti švelnaus tono, ne per žemas.

Taip pat tokie žaidimai ir dainavimas padeda mažam vaikui lavinti kalbą. Ypač pasikartojimai. Čia rankų ir kojų judesiai jungiasi su dainavimu. Judesiu žaidimuose

atpalaiduojamos galūnės. Galūnių atpalaidavimas padeda atsipalaiduoti ir žandikauliui. Tai taip pat padeda vystyti kalbą, mokytis dainuoti (18. psl. 159).

Dainavimas visiems kartu suteikia drąsos ir linksmumo. Liaudies žaidimai suteikia džiaugsmo – žadina gyvybines jėgas. Per džiaugsmingą žaidimą atsipalaiduoja daug vidinių įtampų. Vaiko gyvenimo džiaugsmas – tai kaip įrodymas, kad pasaulis yra geras (21). Ratelis „Skrido žvirblis per ulyčią“ mažiesiems vaikams – tiesiog linksmas žaidimas.

Skrido žvirblis per ulyčią

Skrido žvirblis per ulyčią

Per ulyčią, per ulyčią,

Ieškodamas kanapyčių,

Kanapyčių, kanapyčių.

Ir atradęs lesa lesa,

Savo vaikams neša neša. / vaikai, sukibę rankomis, lengvu žingsniu bėga rateliu.

Čirrrrrr / taip čirkšdami „žvirbliukai“ išsilaksto į visas puses. Ir skraido, kol auklėtoja sukviečia atgal į ratelį (labiausiai tinka, kai daug trimečių ir keturmečių vaikų – tai mažiesiems skirtas žaidimas.)

Dainavimas ir ritmingas judėjimas padeda kvėpuoti. Tai lengva pastebėti archajiškose kumuliatyvinėse dainose. Kai prisideda vis daugiau veikėjų ir kvėpavimą reikia užlaikyti vis ilgiau („Išbėgs išbėgs pelė iš miško“). Į šią dainą, auklėtojai pažvelgus kūrybiškai, įsėina puikus rato žaidimas.

Išbėgs išbėgs pelė iš miško

Išbėgs išbėgs pelė iš miško, išbėgs išbėgs pelė iš miško. / vaikai sėdi ratu. Vienas eina aplink ratą. Dainuoja visi.

Ta pelė tą grūdą, tą grūdą per pusę, tą pusę per pusę. „Einantysis“ liečia vaikų galvas, ties kiekvienu veikėju vis kitą vaiką. Jei kam nepatinka būti liečiamam, galima jį praleisti arba liesti jo petį. Po paskutiniojo „per pusę“ – keičiasi „einantysis“.

Avižėlė gražiai žaliavo. / dainuojama besistojant naujam „einančiajam“.

Prasidedant naujam posmui, prisideda naujas veikėjas. Galimi veikėjai – katė, šuva, vilkas, meška, medžioklis.

Išbėgs išbėgs katė iš miško, išbėgs išbėgs katė iš miško.

Ta katė, tą pelę, ta pelė tą grūdą, tą grūdą per pusę, tą pusę per pusę.

Avižėlė gražiai žaliavo. / Ir taip toliau.

Kumuliatyvinės dainos ir žaidimai lavina ne tik kvėpavimą. Šešiamečiams tai tinkamas būdas žadinti mąstymą. Čia naudojamas atbulinis skaičiavimas. Tai intelekto žadinimas per meninę veiklą (...ta meška tą vilką, tas vilkas tą šunį, tas šuva tą katę, ta katė tą pelę, ta pelė tą grūdą...). Taip pat veikia ir kaip kurios pasakos („Ropė“, „Sidabriniai rakteliai“).

Pasikartojantis ritmiškumas archajiškose dainose ar žaidimuose, ritmingas žodžių skambėjimas labai svarbus darželio amžiaus vaikams. Liaudiškų žaidimų ritmas linksmas, lengvai įsimenamas.

3.3. Ratelių ir žaidimų formos

Liaudiškuose žaidimuose kartojasi tos pačios formos – ratas, spiralė, lygiagretės, lemniskatė. Tos pačios formos bus naudojamos ir mokykloje besimokant abstrakcijas (skaičius ir raides). Darželyje šias formas naudojame žaisdami dainuojamuosius rato žaidimus, kurie yra lengvai suprantami, žaismingi. Vyresnėse klasėse šias formas vaikai išgyvens euritmijos pamokose.

Daugiausia žaidimų žaidžiame *rate*. Ratas turi vientisumo prasmę – neturi nei pradžios, nei pabaigos. Žaidžiant vaikams ratelyje labiausiai formą išlaiko auklėtojos ir šešiamečiai (tai rodo šešiamečių brandą). Mažesniems vaikams išlaikyti rato formą nėra lengva.

Ratelyje „Mano maišas pakulinis“ – pirmoje dalyje einame ratu. O antrojoje – auklėtoja veda vaikus paprastąja aštuoniuke (*lemniskate*). Dainuoti ir „tekėti“ aštuoniuke skatina vaikus pajusti rato lankstumą, išgyventi rato tekėjimą tai vidumi, tai išore.

Mano maišas pakulinis

Mano maišas pakulinis,

Trinytiškai austas / du vaikai rato vidury – „akmenys“, tarsi malūno girklos. Tarp jų didelis tarpas. „Akmenys“ nejuda. Kiti eina aplink juos sukabinę rankas. Dainuoja du kartus.

Maišas yra, grūdai byra,

Nėra kam užsiūti. / auklėtoja paleidžia tą ranką, į kurią pusę sukosi ratelis ir veda paprastąja aštuoniuke (lemniskate) aplink „akmenis“. Kol vėl išsisuka į ratą. Galima turėti vieną vaiką prieky savęs ir lengvai prilaikant leisti jam vedžioti. Dainuojama daug kartų.

Įsisukanti ir išsisukanti *spiralė* („Siūlai siūlai susivykkit“) – tai įkvėpimas ir iškvėpimas. Spiralė, kaip ir lemniskatė – vienas iš pirminių žemės gyvybės formos judesių. Gamtoje nuolat jaučiame kvėpavimą, pvz.: susiskleidžiantį gėlės žiedą (kinrožė – susisuka į spiralę), vandens sūkurį, vėjo genamus lapus, sraigės kiautą.

Siūlai siūlai susivykkit

Siūlai siūlai susivykkit,

Gražią ritę padarykit. / vienas vaikas – „ritė“ – stovi vidury. Nejuda. Kiti dainuodami susuka aplink jį spirale. Reikia, kad vidury stovėtų arba šešiametis vaikas, arba auklėtoja, kad siūlų kamuolys „nesugriūtų“. Pirmasis vedlys taip pat turėtų būti iš vyresnių vaikų.

Siūlai siūlai išsivykkit,

Siūlo galo nepalikit. / „siūlų kamuolys“ išsivynioja (vedlys išsuka atbuline tvarka) ir vėl susijungia į ratą.

Ratas gali ritmingai „kvėpuoti“. Pvz.: ratelyje „*Pasėjau dobilėlį*“ – pirmoje dalyje vyrauja rato forma, o antroje dalyje atsiranda rato mažėjimas ir didėjimas. Vaikai susigrūda į rato vidurį, o po to, atbuli, išdidina. Tai žingsniavimo pratimas – judant pirmyn ir atgal siekiame tikslo išbūti ir išlikti savyje, laikytis savo ašies ir sugebėti tuo pat metu orientuotis erdvėje.

Žaidime „Kvolijosi šilo meška“ – ratu einame šoniniu žingsniu, pristatant koją prie kojos. Tai lengva tik šešiametiams. Mažesni bando mėgdžioti ratuotojus, bet jiems pavyks tik vėliau.

3.4. Socialumas, pojūčiai ir temperamentas rateliuose ir žaidimuose

Šokiai ir dainos vienija žmones nuo seniausių laikų. Gebėjimas bendrauti, burtis į bendruomenes stiprina žmogų, skatina būti empatišku, suteikia saugumo jausmą.

Kadangi Valdorfo darželį lanko mišraus amžiaus vaikai, ir bendrauja per pamėgdžiojimą – socialumas yra neišvengiamas. Draugauti, žaisti grupėje natūralu, bet susikabinti rankomis rate – nėra paprasta. Ne visada norisi paduoti ranką mažesniui, arba ne pačiam geriausiam draugui. Tenka pasistengti. Bet pasistengti dėl smagaus žaidimo verta. Įdėtos pastangos – tai ateities vaisiai. Kartu tai yra ir valios ugdymas.

„Jei norime, kad žmogus suprastų kito žmogaus poreikius bei nuostatas, kad jis būtų socialus, reikia pamėgdžiojimu ir autoritetu išugdyti sugebėjimą mylėti. Meilė subrandins

tikrą brolybės jausmą. Socializmas be broliškai nusiteikusių žmonių yra nesąmonė“, – sako R. Štaineris (9. psl. 39)

Mažas vaikas gyvena dabartimi. Jis yra jausminga ir valinga būtybė. Jis sugeria *pojūčius* ir iškart juos plėtoja per savo valią, nes turi ypatingą mėgdžiojimo dovaną. Per liaudies žaidimus, tam tikra prasme, mes taip pat mėgdžiojame savo protėvius.

Žaisti lengva ir linksma. Žaidimo metu lavinami visi keturi žemesnieji pojūčiai (svarbūs fizinio kūno vystymuisi). Žaidžiant „Pasėjau dobilėlį“ suėjimo į ratą metu, galima stipriai pasigrumdyti (per fizinį kontaktą leidžiama patirti, ką reiškia lytėjimas). O eiti atbulam ir išsilaikyti nepargriuvus – rimta užduotis (išgyvenamas pusiausvyros pojūtis, kuris leidžia pajusti ir palaikyti pusiausvyrą, ugdo pasitikėjimą savimi). Toks lytėjimo pojūčio išgyvenimas jaučiamas ir linksmame Advento-Kalėdų laikotarpio ratelyje „Kiškeli, nabagėli“.

Kiškeli nabagėli

Kiškeli nabagėli,

Kaip tu čia pakliuvai? / vaikai eina rateliu susikabinę rankomis – „tvora“. Vidury ratelio tupi du, trys „kiškiai“. Dainuoja du kartus.

Geležiniai varteliai,

Sidabriniai rakteliai / tempas greitesnis dvigubai – vaikai lengvai bėga. „Kiškiai“ apsižiūri, kur bėgs...

Nei tu čia / ratelio vaikai pakelia sukabintas rankas į viršų – šansas „kiškiams“ sprukti.

Nei tu čia. Niekur neišlysi / pritūpia, nuleidžia rankas, stengiasi neišleisti „kiškių“. Šie visokiais būdais bando pasprukti.

Tikrai ratelis toks, kad vaikai nori šūkauti, siautėti, išdykauti. Bet čia atsiranda gera proga priminti vaikams apie kultūringumą, empatiją: „tvorelė“ iš tikro nėra geležinė – ten yra ir visai mažų vaikelių. Ir rankelių plėšti nereikia – juk skauda...Bet lytėjimo pojūtį išgyventi tikrai padeda ir tiems, kurie bando pasprukti ir tiems, kas turi tvirtai laikyti rankas. Šešiamečiai būtinai renkasi sunkesnę kelią – bando sprukti pro auklėtoją. Jiems reikia rimtų iššūkių, išbandyti jėgas. Reikia jų lengvai nepaleisti. Galima pagalvoti kūrybingai: „kiškeliais“ vienu metu gali būti tie, kuriems treji metai, po to, tie, kuriems ketveri ir t. t. Taip pat šiam žaidimui galima sugalvoti įdomią priešistorę – pasakojimą. Galbūt rato vidurys – tai daržas ir kiškiai graužia morkas arba kopūstus ar pan.

Dar vienas svarbus dalykas žaidžiant ratelius ir žaidimus – vaikai dažnai pamiršta dainuoti. Tad auklėtoja turėtų nuolat jiems tai priminti.

Žaidžiant ratelį „*Bobute senute*“ – vidury rato stovintis vaikas užrištomis akimis sukasi aplink savo ašį (tai iš pradžių išdrįsta tik šešiamečiai). Žaidimo metu patiriami pusiausvyros ir gyvybės (per gyvybės pojūtį mes pajuntame savo fizinę savijautą, būseną) pojūčiai. Šis žaidimas taip pat moko empatiškai liesti kitą žmogų. Kai kuriems vaikams tai lengva ir įdomu, bet būna ir atvirkščiai. Tada ateina į pagalbą auklėtoja. Galima vaikui priminti, kad jam „jau“ šešeri metai, kad jis gali pasistengti. Jei vaikas mažas ir jam baisu tuomet auklėtoja gali priimti jį šalia savęs ar pan. Auklėtoja vaikus stebi, mato ir reikalui esant koreguoja žaidimą. Kažkas nenori būti liečiamas, kažkam baugu eiti į vidurį. Vieniems patinka ritmiškai ploti ir trepsėti, o kitiems – tiesiog dainuoti.

Bobute senute

Bobute senute, kas tavo bara / vaikai glaudžiai stovi ratu. Savanoris eina į vidurį. Jam užrišamos akys skarele. Dainuojama du kartus.

Sukykis, sukykis, sukykis viena. / vidurinysis sukasi aplink save. Kiti ploja katučių į ritmą. Dainuoja du kartus.

Mmmmm... / besisukantis sustoja. Į kurią pusę sustojęs pasisuko, į tą pusę auklėtoja priveda prie rate stovinčio vaiko. Tas, kuris užrištomis akimis, liesdamas, turi atpažinti, koks to vaiko vardas. Šį ratelį galima žaisti tik tada, kai visi vaikai jau gerai pažįsta vienas kitą. Dainavimas „mmmm“ gali būti pagalba „spėjikui“.

Tinkamai išgyventi pojūčiai labai svarbūs ateityje, antrame septynmetyje, kai žemesnieji pojūčiai metamorfozuos į aukštesnius.

Žaidimo taisyklės darželio amžiuje nesvarbu. Svarbu išgyventi pojūčius.

Stebint vaikus žaidimo metu, galima nuspėti jų ***temperamentą***.

Tuo metu, kai darželio visa grupė sustoję rate trepsi ir dainuoja „*Bobute senute*“ – greitis cholerikas dar spėja pašokti, pritūpti ir patrepsėti dvigubai greitesniu tempu. Galima atpažinti cholerišką vaiką. Labai flegmatiškas vaikas stovės rate, bet į žaidimą įsijungs tik antrame ar trečiame posme. Sangviniškas – būtinai tampys savo kaimyną. Melancholiko veide galime pamatyti kančią – juk jau vakar žaidėme šitą žaidimą...

Rateliuose ir žaidimuose kiekvienas temperamentas gali rasti savo vietą. Daugelį žaidimų galima žaisti greitėjančiai, arba atvirkščiai – sulėtinti. Taip atliepiame konkrečiam temperamentui. Bet žaidimai taip įtraukia vaikus, kad ir net labai flegmatišką vaiką gali išjudinti, o cholerišką, reikalui esant, pristabdyti.

Prieš žaidžiant žaidimą „Kiaulė grikiuos“ galima pridėti pasakojimą: „atėjo į grikių lauką didelė motininė kiaulė su dvylika paršiukų. Kiaulė didelė kaip šitas kilimas – niekur neskuba, laaaaabai lėta...“ ir tada žaidimo tempą lėtiname. O tada sakome: „atbėga maža kiaulikė su pulkelio paršiukų – greitutė, vikri – lekia į vieną grikių lauko galą, į kitą“. Ir tada jau dainuojame ir šokame labai greitu tempu. Taip paprastas žaidimas tampa dinamišku ir dar įdomesniu. Taip pat žadinančiu vaikų vaizduotę.

Tenka paminėti, kad vaikai visada yra linkę per daug įsišėlti. Auklėtojos užduotis, kad žaidimas neperaugtų į šėliojimą ar daužymąsi. Lietuvių liaudies šokiuose, dainose, visame folklоре, atsispindi žemdirbių tautos santūrus charakteris. (12) Todėl galime teigti, jog liaudies dainos ir žaidimai gali padėti vaikams neįsisiautėti.

Visose pasaulio tautose kyla neigiamos emocijos – taip jau duota fiziologiškai. Rateliai, bendruomeniniai šokiai yra paprastas ir teisingas agresijos suvaldymo būdas. Žaidimai ugdo savitvardą, suvaldo minėtus instinktus, ugdo visuomeniškumą, todėl jie turi ir etinę vertę.

3.5. Lietuvių liaudies dainelės pentatoninėje dermėje

Kiekvienas žmogus yra iš prigimties muzikalus. Tai galima stebėti net ir žvelgiant į labai mažus vaikus: spurda, švyti girdėdami dainuojant suaugusius. Bet jei aplinka apkrauta triukšmingų technologinių garsų – muzikiniai įgūdžiai lieka nuošalyje. Ir juos pažadinti būna sunkus darbas. Todėl Valdorfo darželyje labai dažnai dainuojama gyvai ir grojama ir instrumentais.

Valdorfo darželyje auklėtojos dažniausiai dainuoja ir groja *pentatonines melodijas* (Lietuvių liaudies dainos ir žaidimai pentatoninėje dermėje: „Barboryte lėk, lėk“, „Kas tar teka per dvarelį, rygailio“, „Joja, joja ponukas“, „Kiekū-kiekū“, „Vilkas Andriejus“). Liaudiškose melodijose dažniau skamba diatoninė dermė. Daugeliui suaugusių žmonių lengvesnės ir prieinamesnės liaudiškų melodijų intonacijos. Todėl folkloras leidžia sukurti ir palaikyti ryšį su aplinka ir veikla namuose bei išoriniame pasaulyje. Taip Valdorfo pedagogika padeda atsiskleisti kultūrinėms ištakoms.

4. IŠVADOS

- Mažas vaikas yra mėgdžiotojas. Jei norime užauginti savo šalį, tautinę savimone mylintį ir puoselėjantį žmogų – dainuokime, šokime ir žaiskime prigimtinės kultūros folklorinius žaidimus patys. Tai vertingiausia ugdymo priemonė.
- Žaidžiant Lietuvių liaudies žaidimus ir ratelius laviname vaikų žemesnius pojūčius: lytėjimą, judėjimą, pusiausvyrą, gyvybę. Šie pojūčiai antrame septynmetyje perauga į Aš, kalbos, klausos ir minties pojūčius.
- Metų rato ir kalendorinių švenčių žaidimai padeda vaikui giliau pajusti besikeičiančios gamtos ritmą.
- Žaidimai dainuojant, ypač su pasikartojimais, padeda vaikui lavinti kalbą, atmintį.
- Kai žaidimuose judama - atpalaiduojamos galūnės. Galūnių atpalaidavimas padeda atsipalaiduoti žandikauliui. Tai padeda teisingai formuoti kalbą, dainuoti.
- Žaidimuose esančiomis kumuliatyvinėmis dainomis padedama lavinti, stiprinti kvėpavimą, mąstyti.
- Liaudiškuose žaidimuose naudojamos geometrinės formos – ratas, spiralė, lygiagretės, lemniskatė. Tos pačios formos bus sutinkamos mokykloje besimokant abstrakcijas (skaičius ir raides).
- Žaidžiant lietuvių liaudies ratelius ir žaidimus vaikai mokosi pajusti grožį, meilę, gerį, reikšti dėkingumą. Tai pasitarnauja kuriant socialinius santykius.
- Žaidimai ugdo savitvardą, ugdo visuomeniškumą, todėl jie turi ir etinę vertę.

REFLEKSIJA

Nuspręsti, kokia tema rašyti, nebuvo sunku. Folkloras – mano gyvenimo meilė. Tą meilę leido pajusti mano močiutė Drigotienė-Valytė Stanislova. Ji mano pirmoji įkvėpėja. Su ja pradėjau šokti ir dainuoti folklorinius šokius dar visai maža. Tai ji man sekė daugybę pasakų, mįslių, kurių jau nepamenu. Liko tik šilti prisiminimai.

Daugmaž prieš dvidešimt metų atradau Valdorfo pedagogiką. Tai irgi išaugo į meilę. Tikriausiai todėl man natūraliai šie du dalykai susijungė.

Bet rašyti baigiamąjį darbą apie visą folklorą: pasakas, žaidimus, lopšines, ratelius ir t. t. reikšia išsiplėsti iki labai didelių apimčių. Ir tai būtų ne mano jėgoms. Todėl apsisiaojau prie mažai literatūroje nagrinėjamos temos – ratelių ir žaidimų. Ryto rato metu dažnai juos naudoju darželyje, savo grupėje. Juos supaprastinau, kad būtų smagu vaikams žaisti. Aprašiau tik mažą dalį žaidimų. Bet, sakyčiau, labiausiai mėgiamus vaikų. Man labai patinka žaisti šiuos žaidimus su vaikais. Aš matau užkaitusius jų skruostus, švytinčias akis ir suprantu, kad ir jiems tai teikia džiaugsmą.

Šie rateliai ir žaidimai man itin padeda, kai darbe stebiu vaikus. Kadangi daug pastangų dainuojant ir šokant man įdėti nereikia – čia aš jaučiuosi gana laisvai, todėl galiu atidžiai žiūrėti į vaikus, stebėti jų brandą. Matau, kaip auga ir keičiasi vaikai bėgant laikui. Vieni jų įgauna drąsos, kiti sustiprėja fiziškai, atsiveria per temperamentus, išmoka juos valdyti.

Parašyti šį darbą nebuvo lengva užduotis. Labiau mėgstu praktiką, dar galiu papasakoti, bet aprašyti šią praktišką temą buvo tikras iššūkis. Tikiuosi, kad man pavyko.

LITERATŪRA

1. Černiauskienė Rita. Sudarytoja. Merkinės lopšinės ir žaidinimai. Merkinė 2007.
2. Visuotinė lietuvių enciklopedija. <https://www.vle.lt/straipsnis/zaidinimai>
3. Visuotinė lietuvių enciklopedija. <https://www.vle.lt/straipsnis/lopsine/>
4. Ramoškaitė Živilė. „Vaikų dainos“, Vilnius 2007
5. Žilevičius Linas. Tradiciniai lietuviški žaidimai. Alkas. 2013
<https://alkas.lt/2013/03/10/tradiciniai-lietuviski-zaidimai/>
6. Jokimaitienė Pranė. Klausė žvirblis čiulbuonėlis. Lietuvių liaudies žaidimai. Vilnius, 1997
7. Povilaitis Romualdas . Lietuvių liaudies tradicinių judriųjų žaidimų vadovas.
<https://www.lnamai.lt/uploads/Greta/Neformalus%20ugdymas/Lietuvi%25C5%25B3%2520tradicini%25C5%25B3%2520%25C5%25BEaidim%25C5%25B3%2520vadovas.pdf>
8. Kirvaitienė Alina. Sudarytoja. Lietuvių liaudies rateliai, žaidimai, šokiai. Šiauliai. 2004
9. Grunelius Elizabeta M. Ankstyvosios vaikystės pedagogika. Valdorfo vaikų darželis. Vilnius. 1999
10. Žilinskienė Danutė Ona. Sudarytoja. Mes dirbame Valdorfo darželyje. Vilnius. 2009
11. Kompani Marie-Luise ir Lang Peter. Sudarytojai. Valdorfo vaikų darželis šiandien. Kaunas. 2015
12. Goebel Wolfgang Glockler Michaela. Padėkime augti. Vilnius. 2006
13. Velička Eirimas. Lietuvių liaudies vaikų dainos: archainė melika ir jos didaktinės galimybės. etalpykla.lituanistika
14. Jonilienė Marija. Vaiko dvasinių galių aktyvinimas etnomuzika.
15. Vyčiniene Daiva. Vaikų folkloras.
https://www.youtube.com/watch?v=r7SLSbjCW0&ab_channel=TraditionalSingingCourse
16. Maceina Antanas. Tautinis auklėjimas. Kaunas. 1991
17. Štaineris Rudolfas. Žmogiškosios esybės vystymasis.
18. Štaineris Rudolfas. Žmogotyra. Vilnius. 2012
19. Burbienė A. Jurelienė R. Gricienė G. Mažeikaitė Z. Gydomoji euritmija. Vilnius. 2012
20. Grigienė Vilma. Paskaitos. 2020 - 2024 IIVPIA studijų kursas.
21. Driukienė Rasa. Paskaitos. 2020 - 2024 IIVPIA studijų kursas.
22. Henning Erica. Paskaitos. 2020 - 2024 IIVPIA studijų kursas.

23. Velička Eirimas. Garsų ir tylos paslaptys. Kaunas, Šviesa 1995
24. Vakariniene Audronė. Sudarytoja. Tradiciniai žaidimai. Vilnius, 2020
25. Visuotinė lietuvių enciklopedija. <https://www.vle.lt/straipsnis/raliavimai/>
26. Štaineris Rudolfas. Dvylika žmogaus jauslių, jutimų, pojūčių ir 12 zodiako ženklų.
<https://skaitiniai.wordpress.com/2013/10/20/dvylika-zmogaus-jusliu-jutimu-pojuciu-ir-12-zodiako-zenklu/>
27. Visuotinė lietuvių enciklopedija <https://www.vle.lt/straipsnis/pentatonika/>

PRIEDAI

1 priedas LIETUVIŲ LIAUDIES RATELIŲ IR ŽAIDIMŲ VALDORFO DARŽELYJE
RINKINYS